

Tỉnh ủy Nghệ An trong lãnh đạo phong trào cách mạng 1930 - 1931 và Xô viết Nghệ Tĩnh

NGUYỄN VĂN THÔNG
Phó Bí thư Tỉnh ủy Nghệ An

Vào cuối những năm hai mươi của thế kỷ 20, phong trào đấu tranh yêu nước theo khuynh hướng cách mạng vô sản đã được hình thành và phát triển, từng bước có những ảnh hưởng đến tính chất cách mạng ở nước ta. Cùng với đó, sự ra đời của các tổ chức Việt Nam Thanh niên Cách mạng đồng chí hội, Đảng Tân Việt đã mang lại một sắc thái mới cho cuộc đấu tranh của nhân dân ta, thổi một luồng gió mới vào phong trào công nhân và phong trào yêu nước. Tuy nhiên, các tổ chức này trong quá trình hoạt động đã tranh giành ảnh hưởng lẫn nhau, nguy cơ của sự chia rẽ ngày càng rõ rệt. Sự cần thiết phải hợp nhất các tổ chức Cộng sản để lãnh đạo cách mạng theo đường lối thống nhất được đặt lên hàng đầu. Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời ngày 3/2/1930 là một bước ngoặt vô cùng quan trọng của lịch sử nước nhà.

Ngay sau khi ra đời, Đảng đã chủ trương "làm tư sản dân quyền cách mạng" để tiến tới xã hội cộng sản. Hưởng ứng chủ trương của Đảng, một phong trào cách mạng đã bùng nổ và nhanh chóng lan rộng khắp cả nước. Nghệ An trở thành trận địa chính trong cuộc diễn tập đầu tiên của cách mạng nước ta dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Sau sự kiện thành lập Đảng, tháng 3/1930, Phân cục Trung ương Đảng ở Trung Kỳ đã chỉ định hình thành hai Ban Chấp hành lâm thời Đảng bộ Đảng Cộng sản Việt Nam tại Nghệ An, là Tỉnh bộ Vinh - Bến Thủy và Tỉnh bộ Nghệ An. Sự ra đời của các đảng bộ lâm thời Đảng Cộng sản Việt Nam ở Nghệ An có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong việc tập hợp và phát động quần chúng đứng lên tiến hành cao trào cách mạng 1930 - 1931 mà đỉnh cao là Xô viết Nghệ Tĩnh; tổ chức đấu tranh đòi quyền dân sinh, dân chủ; lãnh đạo đấu tranh chống lại chính sách khủng bố trắng của địch, bảo vệ Đảng, bảo vệ phong trào cách mạng.

Dưới sự lãnh đạo của Phân cục Trung ương Đảng ở Trung Kỳ mà trực tiếp là Tỉnh bộ Vinh - Bến Thủy và Tỉnh bộ Nghệ

Tranh vẽ về phong trào Xô viết Nghệ Tĩnh năm 1930

Nguồn : ST

An, các đoàn thể quần chúng được xây dựng, củng cố theo phương châm vừa đấu tranh vừa phát triển tổ chức. Hòa nhịp với phong trào đấu tranh của nhân dân cả nước, công nông Nghệ An đã vùng lên mạnh mẽ cả ở thành thị và nông thôn. Tính từ đầu năm 1930 đến tháng 4/1930, toàn tỉnh đã nổ ra 15 cuộc đấu tranh, trong đó có 5 cuộc đấu tranh của công nhân Vinh - Bến Thủy, 9 cuộc của nhân dân các huyện Thanh Chương và Anh Sơn. Trước phong trào đấu tranh ngày một dâng cao, nhà cầm quyền ra sức bắt bớ, giam cầm, xử án nhiều chiến sĩ yêu nước và chiến sỹ cách mạng.

Để hướng dẫn quần chúng đấu tranh có kết quả và không gây tổn thất lớn trước sự đàn áp của kẻ thù, ngày 18/3/1930, các đảng bộ lâm thời ở Nghệ An đã tổ chức rải truyền đơn kêu gọi các tầng lớp nhân dân từ công nhân, công chức, học sinh, binh lính đến phu kéo xe, người buôn bán nhỏ... gia nhập các tổ chức cách mạng như Công hội đỏ, Nông hội đỏ, Sinh hội đỏ, Binh hội đỏ..., một mặt để đấu tranh đòi quyền lợi thiết thực hàng ngày, đồng thời kêu gọi họ hãy "mau mau tỉnh dậy, đoàn kết nhau lại làm cách mạng đánh đổ đế quốc chủ nghĩa Pháp, đánh đổ Nam triều phong kiến chế độ, đánh đổ tư bản thỏa hiệp. Dựng chính phủ liên hiệp công - nông - binh".

Nhân kỷ niệm Ngày Quốc tế Lao động 1/5/1930, Đảng Cộng sản Việt Nam chủ trương phát động phong trào đấu tranh rộng khắp trong cả nước. Thực hiện chủ trương của Đảng, Tỉnh bộ Nghệ An và Tỉnh bộ Vinh - Bến Thủy đã quyết định lấy ngày kỷ niệm Quốc tế lao động 1/5/1930 làm ngày phát động phong trào đấu tranh của nhân dân trong toàn tỉnh.

Dưới sự tổ chức, chỉ đạo trực tiếp của các đảng bộ lâm thời ở Nghệ An, sáng ngày 1/5/1930, hàng ngàn nông dân Hưng Nguyên, Vinh, Nghi Lộc đã biểu tình kéo vào thị xã Vinh, phối hợp với công nhân các nhà máy đấu tranh đòi thực dân Pháp phải thực hiện các yêu sách như: Tăng lương, giảm sưu thuế, ngày làm 8 giờ, chống khủng bố, ủng hộ Liên bang Xô viết. Cuộc biểu tình ngày 1/5/1930 ở Vinh - Bến Thủy được Đảng đánh giá: "Lần đầu trong lịch sử cách mạng xứ ta, công - nông - binh bắt tay nhau giữa trận tiền". Cùng ngày, trên địa bàn huyện Thanh Chương còn có hơn 100 học sinh trường Tiểu học Pháp - Việt tổ chức bãi khóa để phản đối chính sách giáo dục của thực dân, phong kiến và gần 3.000 nông dân thuộc các làng La Mạc, Đúc Nhuận, Hạnh Lâm... đấu tranh đòi lại ruộng đất.

Những cuộc đấu tranh ngày 1/5/1930 diễn ra sôi nổi, mạnh mẽ ở hai tỉnh Nghệ An và Hà

Tỉnh đã khẳng định sức mạnh của khối liên minh công nông dưới sự lãnh đạo của Đảng, mà trực tiếp là sự chỉ đạo của Tỉnh bộ Vinh - Bến Thủy và Tỉnh bộ Nghệ An. Điểm nổi bật của phong trào đấu tranh quần chúng trong ngày này là có sự kết hợp chặt chẽ, nhịp nhàng giữa phong trào đấu tranh của công nhân và phong trào đấu tranh của nông dân, tạo nên sự tác động tương hỗ, thúc đẩy lẫn nhau. Trong từng cuộc đấu tranh đã có sự kết hợp khéo léo các khẩu hiệu đấu tranh kinh tế với đấu tranh chính trị, càng về sau tính chất đấu tranh ngày càng được thể hiện rõ nét. Ý thức giác ngộ cách mạng của quần chúng được nâng lên rõ rệt.

Trước làn sóng đấu tranh mạnh mẽ của nhân dân Nghệ An, thực dân Pháp một mặt xoa dịu phong trào bằng cách nới lỏng chính sách cai trị, giải quyết một số yêu sách của công nhân, nông dân, viên chức như: Thả một số người bị bắt, cải thiện phần nào điều kiện lao động cho công nhân, hoãn thuế cho nông dân... Mặt khác, ra sức khủng bố, đàn áp phong trào. Trước thủ đoạn đó của địch, để chống tư tưởng vội thoả mãn với những kết quả đã đạt được, các đảng bộ lâm thời ở Nghệ An đã cổ vũ nhân dân giữ vững tinh thần chiến đấu, tiếp tục xông lên đấu tranh mạnh mẽ hơn; đồng thời chỉ đạo tổ chức các đội tự vệ trang bị giáo mác, gậy gộc kiên quyết đấu tranh chống khủng bố. Cùng với đó, Báo "Người lao khổ" của Xứ ủy Trung Kỳ ra ngày 13/7/1930 kêu gọi: "Rời đây đế quốc sẽ cải lương cho anh em ít nhiều quyền lợi, song chỉ là để anh em đừng phản đối nó thôi. Chỉ khi nào anh em đứng dậy làm cách mạng cộng sản đánh đổ đế quốc thì mới hết khổ sở".

Được sự tổ chức và chỉ đạo kịp thời của Đảng bộ, từ cuối tháng 8/1930, phong trào cách mạng ở trong tỉnh tiếp tục dâng cao, với tính chất ngày càng quyết liệt và quy mô rộng lớn chưa từng có. Phong trào đấu tranh trong giai đoạn này không còn mang tính ôn hòa như trước mà đã mang tính chất bạo lực rõ rệt. Biểu tình nổ ra ở nhiều nơi, dưới nhiều hình thức khác nhau. Không chỉ ở Vinh, Bến Thủy, Thanh Chương, Nam Đàn, Đô Lương, Nghi Lộc... mà còn liên tiếp xảy ra ở Can Lộc, Cẩm Xuyên, Kỳ Anh, Nghi Xuân... Quần chúng ở nhiều địa phương thuộc các huyện Nam Đàn (30/8/1930), Thanh Chương

(1/9/1930), Hưng Nguyên (12/9/1930)... đã tập trung lực lượng đập phá huyện đường, phá trại giam, giải thoát tù nhân, đập phá đại lí rượu ti của Pháp. Phong trào cách mạng đã phát triển đột biến, vượt ra ngoài dự định ban đầu của Xứ ủy và Tỉnh ủy. Áp lực đấu tranh mạnh mẽ của nông dân đã làm cho bộ máy chính quyền thực dân - phong kiến từ huyện đến các làng xã bị tê liệt, nhiều nơi tan rã. Trước tình hình đó, các Ban Chấp hành Nông hội đỏ đã thay mặt nhân dân điều hành mọi công việc làng xã. Chính quyền Xô viết được hình thành trong hầu khắp các làng xã ở Thanh Chương, Nam Đàn và nhiều vùng khác trong tỉnh.

Nếu như cuộc biểu tình ngày 1/5/1930 ở Vinh - Bến Thủy được coi là sự kiện "đứng đầu dậy trước" mở màn cho cao trào cách mạng 1930 - 1931 thì cuộc biểu tình lịch sử ngày 1/9/1930 ở Thanh Chương được coi là mốc mở đầu đánh dấu sự ra đời của Xô viết Nghệ Tĩnh - đỉnh cao của cao trào cách mạng 1930 - 1931 dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam. Việc ra đời của chính quyền Xô viết ở Nghệ An chứng tỏ sự thắng thế của đường lối cách mạng vô sản, khẳng định vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản đối với các phong trào cách mạng của dân tộc ta, đưa cuộc đấu tranh vì độc lập và tự do của nhân dân Nghệ An đi theo quỹ đạo cách mạng vô sản.

Để có được thắng lợi trong giai đoạn mở đầu này, các Đảng bộ Nghệ An đã thành lập ra các tổ chức quần chúng với mục tiêu đấu tranh rất cụ thể, thiết thực, đáp ứng yêu cầu của từng giai cấp, tầng lớp; hình thức đấu tranh linh hoạt, phong trào diễn ra một cách có tổ chức, có sự phối hợp chặt chẽ giữa phong trào của công nhân, nông dân và các tầng lớp khác; biết kết hợp giữa mục tiêu kinh tế với mục tiêu chính trị. Đây thực sự là một sự biến đổi về chất cho phong trào cách mạng ở Nghệ An.

Phong trào cách mạng 1930 - 1931, mà đỉnh cao là Xô viết Nghệ Tĩnh cho thấy: Sức mạnh chính trị của quần chúng là vô cùng to lớn, có thể làm tan rã từng mảng lớn chính quyền thực dân, phong kiến và lập nên chính quyền cách mạng của nhân dân. Mặc dầu còn tính chất sơ khai, nhưng chính quyền Xô

viết Nghệ Tĩnh đã kịp thực hiện nhiều cải biến cách mạng, đem lại nhiều quyền lợi thiết thân về kinh tế, chính trị, văn hóa cho người lao động, đặc biệt là khắc sâu hình ảnh tốt đẹp về một chính quyền, một xã hội mới tự do, dân chủ. Đó chính là cơ sở vững chắc của niềm tin son sắt mà quần chúng nhân dân gửi vào Đảng, vào cách mạng.

Vào cuối tháng 10/1930, trước sự phát triển mạnh mẽ của phong trào quần chúng, thực dân Pháp một mặt ráo riết đẩy mạnh tăng cường khủng bố trắng bằng các thủ đoạn hết sức tàn độc như bắt bớ, giết hại nhiều chiến sĩ cách mạng, trong đó có cả những đồng chí lãnh đạo cao cấp của Đảng như Trần Phú, Lê Mao, Nguyễn Phong Sắc, Nguyễn Đức Cảnh... Các cơ quan lãnh đạo của Đảng từ Trung ương đến Tỉnh ủy đều bị đánh phá nghiêm trọng; mặt khác, chúng tiến hành dụ dỗ, mua chuộc để chia rẽ, phá hoại các tổ chức của Đảng bằng chiêu bài "rước cờ vàng", "phát thẻ quy thuận".

Trong bối cảnh đó, Đảng bộ Nghệ An tiến hành tổ chức Đại hội lần thứ nhất tại làng Đồng Xuân (nay thuộc xã Xuân Tường, huyện Thanh Chương). Đại hội đã kiểm điểm, đánh giá ưu, khuyết điểm của phong trào cách mạng trong tỉnh. Đặc biệt, Đảng bộ nghiêm khắc phê phán những biểu hiện tả khuynh cũng như hữu khuynh trong quá trình chỉ đạo thực hiện đường lối, chủ trương của Trung ương Đảng; kịp thời đề ra các biện pháp chỉ đạo phong trào và chống khủng bố trắng của địch.

Để lãnh đạo quần chúng tiến hành đấu tranh chống khủng bố trắng của địch, Đảng bộ Nghệ An luôn theo sát phong trào và đề ra chủ trương, đối sách với địch có hiệu quả như: kịp thời tăng cường cán bộ về thay thế cho những cán bộ đã bị bắt hoặc hy sinh; tiếp tục phát triển các tổ chức đoàn thể để trực tiếp lãnh đạo quần chúng đấu tranh. Các cấp bộ đảng chỉ đạo các Xô viết gắn đấu tranh chống khủng bố với chống đầu thú, in và phát truyền đơn, tài liệu tuyên truyền, vạch trần âm mưu, thủ đoạn thâm độc của địch, cổ vũ quần chúng tiếp tục đấu tranh.

Song song với các biện pháp đấu tranh chống khủng bố trắng, để duy trì vai trò và uy tín của Đảng cũng như đập tan các luận điệu

tuyên truyền phản cách mạng của kẻ thù, Tỉnh ủy Nghệ An cùng các cấp bộ đảng đã đặc biệt chú trọng công tác tư tưởng, mở các lớp huấn luyện chính trị ngắn ngày, sử dụng mọi phương tiện tuyên truyền, cổ động để củng cố, nâng cao giác ngộ cách mạng cho quần chúng. Nét nổi bật trong thời kì này là nhiều loại báo chí của Đảng xuất hiện đều đặn, rất kịp thời và phong phú. Tỉnh ủy Nghệ An có báo "Tiến lên". Các huyện ủy: Hưng Nguyên có báo "Sản nghiệp", Nam Đàn có báo "Giác ngộ", Thanh Chương có báo "Nhà quê", Anh Sơn có báo "Gương vô sản", Quỳnh Lưu có báo "Tia sáng", "Lao động", Nghi Lộc có báo "Dân nghèo".

Cùng với công tác tư tưởng, công tác tổ chức và vận động quần chúng cũng được các cấp bộ đảng luôn đề cao. Từ tháng 3/1931, Xứ ủy Trung Kỳ quyết định giải thể Tỉnh bộ Vinh - Bến Thủy, lập ra Khu ủy Vinh và Khu ủy Bến Thủy trực thuộc Xứ ủy Trung Kỳ; sáp nhập hai đảng bộ Nghi Lộc và Hưng Nguyên (trước thuộc Tỉnh bộ Vinh) vào Đảng bộ Nghệ An. Lập ra các phân bộ đảng ở một số huyện để chỉ đạo sát tình hình của từng vùng.

Mặc dù bị địch khủng bố trắng nhưng ở hầu khắp các vùng Xô viết, từ đầu năm đến giữa năm 1931, các tổ chức đảng và tổ chức quần chúng vẫn phát triển với tốc độ nhanh. Đặc biệt, công tác binh vận được chú trọng. Các cấp bộ đảng đã dùng mọi hình thức tuyên truyền giác ngộ anh em trong binh lính người Việt và cả người nước ngoài. Tại Vinh xuất hiện truyền đơn bằng ba thứ tiếng Đức, Pháp, Việt kêu gọi binh lính ủng hộ cách mạng Việt Nam.

Tuy nhiên, từ giữa năm 1931, phong trào cách mạng ngày càng lâm vào tình thế hết sức khó khăn. Toàn quyền Đông Dương, khâm sứ Trung Kỳ ra lệnh cho lính các đồn thẳng tay bắn giết quần chúng, truy lùng cán bộ, đảng viên. Tòa án Nam triều đã đem ra xét xử và tử hình nhiều chiến sĩ cách mạng trung kiên, trong đó có cả những lãnh đạo chủ chốt của Xứ ủy Trung Kỳ và của các Tỉnh ủy, Khu ủy ở Nghệ An. Phong trào cách mạng bị tổn thất nặng nề và đến đầu năm 1932 tạm thời lắng xuống.

Mặc dù chỉ tồn tại trong thời gian ngắn và còn sơ khai nhưng Xô viết Nghệ Tĩnh đã đóng

một dấu son đỏ thắm trên trang đầu tiên của lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam - một Đảng vô sản mới ra đời ở một nước thuộc địa, nửa phong kiến đã phát động được phong trào quần chúng rộng lớn và giành ngay được ngọn cờ cách mạng dân tộc, dân chủ nhân dân. Dưới sự chỉ đạo của Xứ ủy, trực tiếp là của các Đảng bộ ở Nghệ An, các cuộc đấu tranh của nhân dân Nghệ An thực sự là những cuộc đấu tranh chính trị, đấu tranh cách mạng quyết liệt dưới các hình thức mít tinh, biểu tình, thị uy vũ trang của đông đảo quần chúng nhân dân.

Những thành quả của cao trào Xô viết Nghệ Tĩnh đã khẳng định trong thực tế quyền lãnh đạo và năng lực lãnh đạo cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam, thông qua đội tiên phong của mình là giai cấp công nhân trong một mối liên kết chặt chẽ với giai cấp nông dân. Trong đó, các đảng bộ lâm thời ở Nghệ An đóng vai trò hết sức quan trọng trong việc huy động, tập hợp quần chúng công nông và các tầng lớp trong xã hội đứng lên dùng bạo lực cách mạng đập tan bộ máy chính quyền của địch ở nông thôn, thiết lập nên chính quyền Xô viết của nhân dân lao động.

Từ thực tiễn của cao trào Xô viết Nghệ Tĩnh đã để lại cho Đảng ta những bài học sâu sắc về: (1) Xây dựng khối liên minh công nông vững chắc dưới sự lãnh đạo của Đảng có đủ khả năng lật đổ sự thống trị của chủ nghĩa thực dân phong kiến, xây dựng chế độ xã hội mới, dân chủ, công bằng, tiến bộ hơn; (2) Xây dựng Mặt trận dân tộc thống nhất trong đấu tranh cách mạng; (3) Tổ chức áp dụng bạo lực cách mạng để đập tan bạo lực phản cách mạng, giành và giữ chính quyền; (4) Xây dựng Đảng vô sản kiểu mới của giai cấp công nhân, xây dựng chính quyền của dân, do dân, vì dân; (5) Đào tạo cán bộ phải và chỉ thông qua phong trào cách mạng trong thực tiễn; (6) Bài học lớn bao trùm nhất đó là sự khẳng định dứt khoát vai trò lãnh đạo của giai cấp công nhân và Đảng tiên phong đối với cách mạng Việt Nam.

Phát huy bài học từ phong trào Xô viết Nghệ Tĩnh 1930 - 1931, Đảng bộ, chính quyền và nhân dân Nghệ An luôn coi trọng việc nâng cao nhận thức về giác ngộ yêu

nước trong quá khứ cho phù hợp với tình hình cách mạng trong thời đại mới; từ khát vọng độc lập dân tộc đến khát vọng xây dựng chủ nghĩa xã hội; từ ý chí thoát khỏi ách bóc lột nô lệ đến ý chí thoát khỏi nghèo nàn, chậm phát triển, tiến tới xây dựng cuộc sống ấm no, hạnh phúc, văn minh. Phát huy tối đa sự quan tâm của Đảng, Nhà nước thông qua các nghị quyết, chỉ thị của Trung ương Đảng; cơ chế, chính sách, pháp luật của Quốc hội, Chính phủ và các bộ, ban, ngành, đặc biệt là những chủ trương trong Nghị quyết số 26-NQ/TW của Bộ Chính trị... Nghệ An tập trung khai thác, sử dụng có hiệu quả mọi tiềm năng, lợi thế nhằm phát triển kinh tế nhanh, bền vững gắn với đổi mới mô hình tăng trưởng, nâng cao chất lượng, hiệu quả sức cạnh tranh; đẩy mạnh cải cách hành chính, làm tốt công tác quy hoạch, xây dựng hệ thống kết cấu hạ tầng, cải thiện mạnh mẽ môi trường đầu tư để thu hút các nguồn lực trong và ngoài nước, của mọi thành phần kinh tế phục vụ cho sự phát triển của tỉnh nhà.

Trước xu thế hội nhập và phát triển, Đảng bộ Nghệ An tiếp tục phát huy vai trò lãnh đạo của mình trong công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng và phát triển kinh tế - xã hội, đảm bảo quốc phòng, an ninh. Để làm tốt vai trò lãnh đạo, chỉ đạo, Đảng bộ luôn coi trọng công tác tự phê bình và phê bình, tổ chức thực hiện nghiêm túc Nghị quyết số 04-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa XII về tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng; ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện "tự diễn biến" và "tự chuyển hóa" trong nội bộ; gắn với việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh theo tinh thần Chỉ thị số 05-CT/TW của Bộ Chính trị. Đảng bộ và nhân dân Nghệ An quyết tâm xây dựng Đảng bộ và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh; tăng cường khối đại đoàn kết toàn dân tộc, phát huy tiềm năng, thế mạnh, chủ động đổi mới sáng tạo, huy động nội lực, thu hút ngoại lực, đưa Nghệ An phát triển nhanh và bền vững trong giai đoạn mới. ■